

1) ANLATIM BİÇİMLERİ

a) AÇIKLAYICI ANLATIM: Okuyucuyu herhangi bir konuda eğitmek ve ona bilgi vermek amacıyla başvurulan anlatım tekniğine *açıklayıcı anlatım* denir. Sade ve sanatsız bir dil kullanılır. Tanımlarla, örneklerle konunun en iyi biçimde anlaşılması sağlanır.

Örnek 1: Bazı insanlar renkleri diğer insanlar gibi algılayamaz, daha farklı ve değişik özelliklerde görebilmektedirler. Bu duruma renk körlüğü adı verilmektedir ve bu rahatsızlığa sahip insanlar yeterli ışık altında dahi renkleri doğru göremezler. Renk körlüğünün kırmızı-yeşil, mavi-sarı, tam renk körlüğü gibi türleri vardır. Tam renk körlüğü olan insanlar hiçbir rengi tam olarak algılayamazlar.

Örnek 2: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu edebiyatımızın önde gelen sanatçılarından biridir. Roman, hikâye, anı gibi değişik alanlarda eserler vermiş olan sanatçı daha çok romanları ile tanınmaktadır. Romanlarında önceleri kişisel konuları işleyen sanatçı daha sonra toplumsal konulara yönelmiştir. "Kiralık Konak"ta nesiller arası duygu ve düşünce farklılıklarını işleyen sanatçı, "Yaban" romanında Kurtuluş Savaşı yıllarında köy yaşamını, köylü - aydın çatışmasını işlemiştir."

b) ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM: Bir duygunun, düşüncenin bir olay etrafında veya olaya bağlı olarak anlatılmasıyla oluşan anlatım tekniğine *öyküleyici anlatım* denir. Öykülemeye yer, zaman ve kişi gibi unsurlara rastlanır. Genellikle geçmiş zaman kullanılır.

Örnek 1: Ayaşlı, beş ay hapiste tutsak kaldıktan sonra, dört arkadaşıyla bir gece haptisten kaçtı. Dağa çıktı. O zaman kendisine Battal'ın İbrahim diyorlardı ki, iki yahut üç yıl Kastamonu, Çankırı ve Bolu arasındaki dağlarda gezdi. Çoklarının evini basıp paralarını aldı.

Örnek 2: "Karanlık bir kış gecesi saat üç sularıydı. Bilmem nereden eve dönüyordum. Herkes derin bir uykudaydı. O duruma gelmişim ki kendisini dinleye dinleye kapılan insanlar gibi "Ah, bir polise rastlasam!" diyordum. Birden bire iki gölge gördüm. Biri hızlı hızlı sert adımlarla doğuya doğru giden ufak tefek bir adamdı. Diğerleri sekiz on yaşlarında bir kız çocuğu."

c) BETİMLEYİCİ ANLATIM (TASVİR): Gözleme dayanan anlatım tekniğine, sözcüklerle resim yapma sanatına *betimleyici anlatım* denir. Sıfatlara genişçe yer verilir. Betimlemeye bir durum, olay, varlık okuyucunun gözünde canlandırılır.

Örnek 1: Ortada yeşil örtülü uzun bir masa. Kıyısında tahta sandalyeler. Karşı duvarda boydan boya dolap. Dolapta her birini bir öğretmenin kullandığı, küçük küçük gözler. Kimisi kilitli kimisi kiltsiz. Köşeye yakın, duvarın dibinde kömür sobası. Yanıp yanmadığı belli değil. Kapının arkasında kıvrık ağaçtan yapılmış askılık. Pencere önlerinde yığılı kitaplar, defterler. Öğrenci ödevleri, haritalar...

Varlıkların değişik yönleri anlatıldığından betimlemelerde sıfatlar çokça kullanılır.

Örnek 2: "Güneş dağların arkasından çekilirken, son aydınlığını denize bırakıyor. Hava rüzgârsız. Deniz ince ince dalgalanıyor. Mavi sular biraz uzakta pembe oluyor, kırmızılaşıyor. Renkler yumuşak hatlarla birbirinden ayrılıyor. Karanlık bastırmadan önce renklerin denizdeki valsini, büyümesini..."

Betimlemelerin insanı konu alan kısmına portre denir. Portrede insanın dış özellikleri ya da iç özellikleri yani karakteri ele alınabilir. Bazen ikisi de bir parçada iç içe olabilir.

Örnek 3: "Kapıda yaşlı bir adam belirdi. Üzerinde biraz eski, açık mavi bir takım elbise vardı. Ceketin üst cebinde üçgen şeklinde kıvrılmış mendil, kravatıyla aynı renkteydi. Yer yer ağarmış saçlarını sol tarafa yatırmış, hâlâ siyahlığını koruyan bıyıklarını üst dudağının üzerini kapatacak şekilde bırakmış. Ayağında yıllar önce gençlerin oldukça rağbet ettiği ucu sivri ucu küt biçimli ayakkabılar vardı."

d) TARTIŞMACI ANLATIM: Herhangi bir konunun farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesinden kaynaklanan anlatım tekniğine *tartışmacı anlatım* denir. Amaç karşı tarafın düşüncesini çürütmektir. Düşüncenin kanıtlanması için örnekler verir, tanıklar gösterilir, karşılaştırmalar yapılır. Soru cümleleriyle yazıya akıcılık kazandırılır. Konuşma havası sezilir.

Örnek 1: Eleştirmen eseri ön yargıyla ele almamalıymış. Ya nasıl ele almalı? Ön yargıyla ele alınmamış tek bir sanat yapıtı bilmiyorum. Eleştirmen, eleştiri yapmak için birtakım hazırlıklar ve seçmeler yapar. Bir kere bu seçmelerde bile bir önyargının varlığından söz edilemez mi? Bu seçme bile bir önyargıdır.

Örnek 2: "İyi konuşmasını bilen iyi yazmasını da bilirmiş. Konuştuğumuz gibi yazmak olacak iş midir? Yazıda hani bizim konuşmamızın ateşi? Sesimizi de kâğıt üzerinde gösterebilir miyiz? Yazı hiçbir zaman konuşmanın tıpkısı olamaz. Konuşurken karşımızdakine başımız, ellerimizin hareketleriyle sesimizin türlü yükselmeli, alçalmaları ile anlatabildiğimiz şeyleri yazı ile anlatamaz, duyuramayız."

Hazırlayan: astagos

2) DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

a) TANIMLAMA (TARİF ETME): Bir kavrama ait belirleyici özelliklerin anlatılmasıyla oluşan yöntem *tanımlama* denir. Tanımlamada "nedir?" sorusunun cevabı bulunur ve tanım cümleleri genellikle "-dır, -dir; -tır, -tir" ekleriyle veya "denir" ile biter.

Örnek 1: Annenin çocuğunu uyutmak için belli bir ezgiyle söylediği halk edebiyatı ürününe ninni denir. Anne çocuğuna ilişkin isteklerini, iyi dileklerini, kendi sevincini, üzüntülerini bu nazım şekli ile anlatır.

Örnek 2: "İnsanın bazen mırıltısı, bazen çılgılığıdır öykü. Ölümüne karşı başkaldırıdır. Kör geceye tutulan şavktır. Çölde bulunan vahadır. Bir anlığına bile olsa, bağımsızlıktır. Ölümlü, çaresiz hayatlarımızda, bir kavalcının nefesindeki ezgi, bir ekmekçinin koca hamur teknesine saldırdığı güzel mayadır..."

b) ÖRNEKLEME: Anlatılan konuyla ilgili değişik örneklerin verilmesiyle oluşan yöntem *örnekleme* denir. Amaç konunun, okuyucunun zihninde daha da belirginleşmesini sağlamaktır.

Örnek 1: Edebiyatımızda romancılar yaşadıkları dönemin ya da önceki dönemlerin izlerini eserlerine yansıtmışlardır. Bundan dolayıdır ki; edebiyatımızda Milli Mücadele yıllarını konu edinen birçok yapıt vardır. Yakup Kadri'nin Yaban'ı; Tarık Buğra'nın Küçük Ağa'sı ve Halide Edip'in birçok romanı bu muhteşem olayı işlemiştir.

Örnek 2: "Toplumda insanlar arası güvensizlik, iletişimsizlik ve bencillik artarak devam ediyor. İnsanlar arasındaki uçurum her gün artıyor. Bu tablo karşısında derin bir ümitsizliğe düştüğümüzde bazen öyle insani olaylarla karşılaşırız ki birden bire yüreğimizdeki kireçler çözülüyor; umutsuzluklar çiçek açan umutlara dönüyor. Bir sanatçımız için düzenlenen konser de bunlardan biri. Amansız bir hastalığa yakalanan bu müzisyeni iyileştirmek, onun tedavi masraflarını karşılamak için bütün müzisyen arkadaşları seferber olmuşlar."

c) KARŞILAŞTIRMA (MUKAYESE ETME): Birden fazla düşünce, olay, kavram ya da durumun birbiriyle kıyaslanmasıyla oluşan yöntem *karşılaştırma* denir.

Örnek 1: Kış mevsiminden hiç hoşlanmam. Soğuğuyla, ulaşımıyla, yiyecek ve giyecekleriyle insana bir sürü sıkıntılar verir. Oysa yaz mevsimi öyle mi? Bir kere üşüme diye bir sorunuz, donma diye bir korkunuz olmaz. Bunun için de kat kat giyeceklere gereksinmeniz yoktur. Yiyeceklerimizin büyük bir bölümü de yaz mevsiminin ürünleridir.

Örnek 2: "İnternet medyanın bir parçasıdır ancak çok seçeneğe sahip olması açısından medyadan daha üstündür. İnternette geri beslenme açısından müthiş bir olanak mevcut. Çok seçenek olduğu için insanları geleneksel medya gibi bir kulvarda tutamazsın. Bir gazeteyi al demekle, bir siteyi izle demek arasında çok büyük fark vardır. İnsan medyaya kıyasla internette sürekli yeni şeyler keşfediyor."

d) TANIK GÖSTERME (ALINTILAMA): Yazarın, düşüncelerini inandırıcı kılabilmek için ele aldığı konuda yetkili ve ünlü bir kimsenin sözlerinden alıntı yapmasıyla oluşan yöntem *tanık gösterme* denir. Kişinin sadece adı yetmez. Sözün aktarılmadığı yerde tanık gösterme söz konusu olmaz.

Örnek 1: Okuma tutkuların en asilidir. Ekmek bedeni nasıl beslerse, o da ruhu besler. Büyük yazarlar ömürlerinin çoğunu okumakla geçirirler. Montesquie: "Çeyrek saatlik bir okumanın gideremediği bir kederim olmamıştır."

Örnek 2: "Türk şiirinde deha şairler çıktı. Fakat şiiri değerli kılan sadece daha şairler değildir. Küçük şairler de şiire katkıda bulunur. Eliot: 'Bir büyük şair vardır, bunlar edebiyatta devrim yaparlar. Bir de küçük şairler vardır ki onlar da bireysel ruh durumlarını dışarıya vurarak çok güzel şiirler yazarak edebiyat dünyasını zenginleştirirler.' Sözleri ile bunu desteklemektedir."

e) SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA: Nesnelere ya da olayların niceliğini belirterek düşünceyi kesinleştirme tekniğidir. Bu amaçla matematiksel verilerden yararlanılarak düşüncenin doğru ve etkili anlatımı sağlanmış olur.

Örnek: "Bazı hastalıklar ileri yaşlarda daha sık görülür veya yaşlanmayla özellik kazanır. İhtiyarlığın yaşla ilgisi olmakla beraber, genel olarak her organın ayrı bir gelişme, olgunlaşma, gerileme ve çöküntü yaşa olduğu kabul edilir. Örneğin, on iki, on beş yaşına kadar kulak, saniyede on beş-yirmi bin titreşimli sesleri kolayca ayırt edebildiği halde, bu sayı orta yaşlarda on binin altına, altmış yaşından sonra beş binden aşağı düşer. Gözlerdeki uyum kudreti de on beş yaşından sonra düşme gösterir."

f) BENZETME: Bir kavramı ya da varlığı başka kavram ya da varlığa ait özelliklerle anlatmadır.

Örnek: Deneme yazarı bir söz işçisidir. Onun bir kuyumcuya benzetim ben kuyumcu nasıl değerli madeni bin bir özenle işleyerek çok değerli eserler oluşturursa, deneme yazarı da sözcükleri büyük bir dikkatle ve özenle bir araya getirerek eserini oluşturur.

Hazırlayan: astagos

ÖRNEK1: Memduh Şevket Esendal öykülerini sade ve temiz bir Türkçeyle yazmış, öykücülükte Çehov tarzını benimsemiştir. Onun öykülerini okuyanlar eserin içinde kendilerini, çevrelerini ve hayatta karşılaştıkları kişileri bulur gibi olurlar. Esendal, günlük hayatı iyimser bir hava içinde verir. Öykülerindeki olaylar son derece basittir. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK2: Ağır adamlarla kahveye girdi Hasan. Olanları düşündü bir süre. Otursam mı oturmasam mı diye bir tereddüt geçirdi. Sonra oturdu bir köşeye isteksiz. Babadan kalma tütün tabakasını çıkardı, kalınca bir sigara sardı. Öyle dalmıştı ki masasına konan çay bardağının sesi bile dikkatini çekmemişti. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK3: Eski bir taş köprü geçildikten sonra fakir mahallelere giriliyor ve sefalet, bütün dehşeti ve çirkinliğiyle başlıyordu. Ortalarından akan çirkin sularında yarı çıplak çocuklarla çamurdan köpekler, eğri büğrü sokaklar... Tezekten, çamurdan yapılmış yarı yarıya toprağa gömülmüş penceresiz kulübeler. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK4: Edebiyat metninin dili günlük iletişim dilinden bütün bütüne ayrılmış gibi görüle gelmiştir bizde. İstiareli, aktarmalı, doğallıktan uzak bir dil olarak düşünülmüştür hep. Edebiyat sözcüğü; süslü püslü, özentili, abartmalı ve boş sözler yığını gibi bir anlam kazanmıştır bu yüzden. Bunu da, edebiyat dilini günlük dilden apayrı gören bir anlayışa bağlayabiliriz. Oysa edebiyat dili günlük dilden tümüyle kopuk bir dil değildir. Gündelik dilin güzel, duygusal bir doku içinde yeniden düzenlenişidir bir bakıma. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK5: Halk, senin benim, bütün teklerin buluştuğu, damlaların gök, elin ayağın beden, akılla duygunun kafa olduğu değişik renk, ses ve kokuların kaynaştığı, birliğe vardığı yerdir. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK6: Genç Kalemler hareketi, edebiyatımıza özellikle dil konusunda yepyeni bir anlayışı getirmiştir. Türkçe kendi benliğine yavaş yavaş dönmeye başlamış; halk, aydınların yazdıklarını anlar duruma gelmiştir. 1911’li yıllarda yazan Ömer Seyfettin’i, Ziya Gökalp’i açıp okuyun, severek, anlayarak okursunuz yazdıklarını. Sözcükler, tamlamalar hep anlayacağınız biçimdedir. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK7: Arı, on binlerce yıldır aynı işi en kusursuz biçimde yapar: Düzgün, geometrik ölçülerle peteğini örer ve topladığı bin bir çiçek tozundan, bir kimya laboratuvarının imbiklerinden daha üstün biçimde balını süzer. Oysa insanoğlu uğraştığı on binlerce işi binlerce yıldır giderek geliştirmekte ve hâlâ en kusursuza ulaşmaya çalışmaktadır, işte insan budur. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK8: Mutluluk, aslında herkesin çok yakınında. İsteyen herkes, her an mutlu olabilir. Fizolof Sokrates: “Bir kitap, bir çiçek, bir kuş...ne büyük saadet!” derken bunu anlatmıyor mu? (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK9: Adapazarı Şeker Fabrikası 1953’te işletmeye açıldı. Kuruluşta günde 1800 ton olan pancar işleme kapasitesi 1980’de 6000 tona çıkarıldı. Bu büyük bir gelişme. (.....kullanılmıştır.)

ÖRNEK10: Dogmatizm; bir düşünce, bir bilgi kanseridir. Yaşayan, gelişen bir organizmanın en işlek yerinde birden bir katılaşma, bir kabuklaşma... 'Varsın olsun' denir; aldırış edilmez. Ak beden üzerindeki bir ben gibi hoş da gidebilir. Derken kara ben, başlar koca gövdeye ölüm ağlarını germeye. Uyum içinde işleyen organların dengesini bozmaya. (.....kullanılmıştır.)

1. Kenar mahalleler... Birbirine geçmiş, yaslanmış tahta evler... Kiminin kaplamaları biraz daha kararmış, kiminin balkonu biraz daha eğilmiş, kimi biraz daha öne eğilmiş, kimi biraz daha çömelmiştir. Hepsi hastadır; onları seviyorum; çünkü onlarda kendimi buluyorum.

Bu parçanın anlatım biçimi, aşağıdakilerden hangisine bir örnektir?

- A) Betimleme (tasvir) B) Tartışma
C) Açıklama D) Öyküleme

2. Köyden kasabaya taşınmıştık. Cadde üstünde, sol tarafta bahçesi olan, beyaz boyalı bir ev satın almıştık. Bahçemizden, komşu bahçeden gelen küçük bir su yolu geçiyordu. Bu su, yan duvarın altından aşağıdaki bahçelere akıyordu. Bizim bahçenin bir köşesinde ufak bir tel kümes vardı. Dip tarafta domates, biber, yeşil salata ekilmişti. Cadde tarafında sardunyalar, pembe karanfiller, hanımelleri bulunuyordu.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerin hangilerine başvurulmuştur?

- A) Açıklama - öyküleme
B) Tartışma - betimleme
C) Öyküleme - betimleme
D) Açıklama - tartışma

3. Korku bir ruh hâlidir, ikide bir gelip giden, bizi yoklayan, dengeleyen... Yüreklilik ise büyük korkular önünde kendimizi yitirerek yaptığımız atılımdır. Her şeyi göze almak değildir, ölüme, tehlikeye meydan okumak değildir, yapacak başka bir şey olmaması hâlidir.

Bu parçada düşünceyi geliştirmek için daha çok aşağıdakilerden hangisine başvurulmuştur?

- A) Örnekleme B) Tanımlamaya
C) Karşılaştırmaya D) Tartışmaya

4. Ankara, tarihin şaşırtıcı terkipleriyle doludur. Burada kerpiç bir duvardan İyonya tarzında bir sütun başlığı fırlar; bir türbe merdiveninin basamağında bir Roma konsülünün şehre gelişini kutlayan bir baş görünür. Ahi Şerafettin'in türbesini, asırlardır Greko Romen aslanları bekler. Bu yüzden Aslanhane adını alan caminin mihrabında Etilerin toprak ve bereket ilahesinden başka bir şey olmayan bir yılan, meyveler arasında dolandır.

Yazar, parçanın ilk cümlesindeki savını inandırıcı kılmak için aşağıdakilerin hangisine özellikle başvurmuştur?

- A) Örneklemeyle ağırlık verme
B) Öyküleyici anlatım yolunu seçme
C) Konuyu tartışma içinde sunma
D) Kanıtları öne çıkarma

5. İnsanlığın adım adım ilerlemesini sağlayan şey, kuşkusuz, kişisel kazançların ürün ve buluşların kuşaktan kuşağa aktarılmasıdır. Hayvanlar dünyasında buna benzer bir olay yoktur; eğitim görmüş bir köpek, başka bir köpeği eğitemez.

Bu paragrafın anlatımında hangisi daha ağır basmaktadır?

- A) Kanıtlama B) Örnekleme
C) Benzetme D) Karşılaştırma

6. Bir de bakıyorsunuz havalardasınız. Uçak yükselmiş gidiyor. Siz de anlıyorsunuz ki düşmesi için, hiçbir neden yok. İciniz rahatlıyor. Pencereden bakıyorsunuz. Üstlerinden bakıldı mı bulutların seyrine doyum olmuyor. Suyu andırıyor. Bazen dağı da andırıyor oluyor. Bulut işte: her zamanki gibi altından değil üstünden görülmüş bulut. Yukarıdan bakınca dünya daha şirinleşiyor.

Bu paragrafta düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmuştur?

- A) Kanıtlama B) Örnekleme
C) Benzetme D) Karşılaştırma

7. Yeni sözcükler uydururken veya eski Türkçe sözcükleri diriltmeye çalışırken dikkatli olmak gerekir. Araştırmacı, anlayışlı bir şekilde eğilmek zorundadır konuya. Yoksa yerinde uydurmaya ve yerinde zorlamaya muhtaç olmayan ve yabancı otlar gibi kendi kendine boy atan ot tarlasına döner dil.

Bu parçanın anlatımında aşağıdaki kilerin hangisi ağır basmaktadır?

- A) Örnekleme B) Açıklama
C) Tartışma D) Tanımlama

8. Yüzlerce şiir tanımı vardır. Belki binlerce daha yapılacak. Bu, şiirin güzelliğini, estetiğini, enginliğini gösterir; şiir, öyle bir çırpıda kalıba dökülecek bir kavram değildir. Nitekim Ahmet Haşim: "Şiiri tarif etmek, bülbülü üç dirhem eti için öldürmektir." der. Ne kadar şiir, şair; o kadar tanım...

Bu paragrafın anlatımında hangi anlatım tekniği ağır basmaktadır?

- A) Açıklama B) Tanık gösterme
C) Örnekleme D) Karşılaştırma

9. Francis Bacon 1624'te yazmış "Yeni Atlantis"ini. O da yurttaş Thomas More'un "Ütopya"sı gibi bir düşünsel dünyayı anlatmış. Masallar kadar uzak çağların Atlantis kıtasından kalan bir adadır: Yeni Atlantis. Bacon ve arkadaşlarının gemisini kötü bir rüzgâr bu adaya atar. Bambaşka bir uygarlık, bir anlayış, bir insanlık karşısına çıkar burada. Bacon düşlerindeki ülkeyi anlatır bize. Daha sonraki yüzyıllarda gerçekleştirilecek şeylerden bahseder.

Bu parçanın anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öyküleme B) Tartışma
C) Açıklama D) Betimleme

1.A / 2.C / 3.B / 4.A / 5.D / 6.C / 7.C / 8.B / 9.C

Hazırlayan: astagos